

Παρακάτω παρατίθενται αποσπάσματα εργασιών εκπαιδευομένων από το Επιμορφωτικό Πρόγραμμα του ΕΑΠ «Εκπαιδευτικοί και Διά Βίου Μάθηση» ως παραδείγματα καλής πρακτικής.

Αξιοποιώντας τον πίνακα της Emily Shanks “[Newcomer at school](#)”. Ποιες ιδέες σας δίνει σε ό, τι αφορά στο ακόλουθο ερώτημα: Ποιοι παράγοντες προωθούν ή εγκλωβίζουν τις σχέσεις στην ομάδα;

Οι παράγοντες που επηρεάζουν τις σχέσεις στην ομάδα είναι:

1. Ο χώρος, τα χρώματα που κυριαρχούν, η διάταξη των επίπλων και κατά συνέπεια η διαμόρφωση των σχέσεων ισχύος, ο χώρος που διατίθεται για την κίνηση των μαθητών, η διακόσμηση και η δυνατότητα που παρέχεται για τη συμμετοχή του προσωπικού χώρου (οι δημιουργίες των παιδιών ατομικά ή ως ομαδικές εργασίες), το φως και η δυνατότητα επικοινωνίας με τη φύση και τον έξω χώρο, τα βοηθητικά αντικείμενα που διευκολύνουν τη μάθηση, η κοινές εμπειρίες, η δυνατότητα συνεργασίας.

Στον πίνακα **ο χώρος** είναι ασφυκτικός. Δεν επιτρέπει την κίνηση των μαθητών, προϋποθέτει συγκεκριμένη κίνηση από και προς τον μαυροπίνακα. Δεν υπάρχει χώρος για συνέντευξη και ισότιμη συνεργασία. **Η διάταξη των θρανίων** δεν επιτρέπει καμία επικοινωνία ανάμεσα στους μαθητές και η διδασκαλία είναι μετωπική.

Τα χρώματα είναι μουντά και ψυχρά. Η γαλάζια ταπετσαρία με τα ομοιόμορφα επαναλαμβανόμενα μοτίβα αντικατοπτρίζει την ποιότητα και τη μορφή της μάθησης, την αποστήθιση, την στερεοτυπική διδασκαλία, την ψυχρή απομνημόνευση, την επανάληψη χωρίς φαντασία, την ψυχρή σχέση ανάμεσα σε μαθητές, εκπαιδευτικό και διαδικασία μάθησης. Η ταπετσαρία αυτή καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της αίθουσας. Το υπόλοιπο μέρος καταλαμβάνει ο μαυροπίνακας όπου οι πληροφορίες εγγράφονται με λευκή κιμωλία. Αποτυπώνεται έτσι ένας μανιχαϊστικός τρόπος σκέψης (λευκό-μαύρο) μια παρωχημένη, σκονισμένη υπόθεση εκπαίδευσης. Τα σχήματα που κυριαρχούν είναι το τετράγωνο και το παραλληλόγραμμο. Τα μοναδικά κυκλικά σχήματα είναι τα κεφάλια των παιδιών.

Τα υπόλοιπα χρώματα είναι το καφέ σε όλες τις αποχρώσεις του στα ξύλινα θρανία και τις ποδιές των κοριτσιών, ίσως παραπέμπει στην ξύλινη γλώσσα του βιβλίου. Δηλώνει επίσης μια αντίθεση με τα λευκά πρόσωπα των κοριτσιών, τη λευκή ποδιά της νεοφερμένης, το λευκό απρόσωπο κάδρο και το λευκό της σελίδας του βιβλίου.

Δεν υπάρχει χώρος όχι μόνο για χρώματα και ζωγραφιές, αλλά ούτε και για άλλα βιβλία πέραν των τριμμένων τετραδίων, με τις τετριμμένες γνώσεις. Η έδρα του δασκάλου ένα μικρό τραπεζάκι χωρίς τίποτα άλλο εκτός από τη μελάνη και την κιμωλία, υλικά και τα δυο εγγραφής και απαραίτητο εργαλείο για την εγγραφή της γνώσης στο μυαλό των παιδιών, πάλι με την ίδια φιλοσοφία του λευκού και του μαύρου, χωρίς ενδιάμεσο χώρο για αμφισβήτηση ή σκέψη. Γενικά δεν υπάρχει χώρος για οποιαδήποτε προσωπική ανάπτυξη μέσα στην τάξη.

Τα μόνα **αντικείμενα** που υπάρχουν είναι αποκλειστικά αντικείμενα σχολικά. Τετράδια χρησιμοποιημένα, μελανοδοχείο, κιμωλία, πίνακας, πρόγραμμα, θρανία, έδρα. Τίποτε πιο προσωπικό, ακόμα και η καρέκλα του δασκάλου, (το μόνο ατομικό αντικείμενο) φαίνεται η μισή. Καμία αναφορά σε κάτι καινούριο, τίποτε άλλο πέρα από τα τετριμμένα. Όλα κινούνται μέσα σε μια επανάληψη, μια γνώση χωρίς ενδιαφέρον, ξένη προς την παιδική σκέψη, επιβαλλόμενη, αυστηρή, που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση, μεταδίδεται μέσα σε

ένα παραδοσιακό πλαίσιο από το δάσκαλο προς τους μαθητές οι οποίοι αποστηθίζουν άκριτα, χωρίς καμία δυνατότητα παρέμβασης. Ο τρόπος που διαβάζει και προσπαθεί να μάθει απ' έξω το μάθημα το παιδί που κλείνει τ' αυτιά του για να συγκεντρωθεί μας κάνει να συναισθανθούμε την αγωνία του να μπορέσει να μάθει το μάθημα πιθανά φοβούμενο την επικείμενη τιμωρία.

Δε φαίνεται καμία πηγή φωτός. Η έλλειψη σκιάς πιθανά να υπονοεί την έλλειψη υπόστασης στα αντικείμενα και στα υποκείμενα. Τα πρώτα στερεοτυπικά τοποθετημένα, σταθερά στο χώρο και στο χρόνο, δεν αλλάζουν, δε μετακινούνται, δεν ανανεώνονται. Τα δε υποκείμενα χωρίς άποψη, χωρίς προσωπικές ιδέες αποτελούν υπάρξεις χωρίς ιδιαιτερότητα για το σύστημα, διάφανα μέσα στο καθεστώς της εκπαίδευσης.

Δεν υπάρχει καμία επικοινωνία με **εξωτερικό χώρο**, η φύση, ο ήλιος, η αυλή που θα συμπλήρωναν και θα έδιναν μια υπόνοια παιδικότητας, ζωής, παιχνιδιού και ξενοιασιάς δεν υπάρχουν. Η τάξη είναι ο χώρος που εγκλωβίζει με τους κανόνες, την κανονικότητα και ομοιομορφία των πραγμάτων, την αυστηρότητα, την επανάληψη, την έλλειψη χαράς και τη μονοτονία.

Τα άτομα

Υπάρχουν **6 άτομα** στον πίνακα από τα οποία διακρίνονται καθαρά μόνο τα δυο πρόσωπα. Τα τρία αποτελούν μια ομάδα. Η κεντρική φιγούρα είναι η νεοφερμένη μαθήτρια. Βλέπουμε μόνο τον κορμό των μαθητριών και όχι τα πόδια τους. Τα πρόσωπα που φαίνονται δεν έχουν καμία χαρά. Η έλλειψη της παρουσίας του δασκάλου δηλώνει το χρόνο που διαδραματίζεται το γεγονός (το διάλειμμα), αλλά και την απουσία της σχέσης με το δάσκαλο. **Ο δάσκαλος** αυτής της εποχής είναι ένας απλός αναμεταδότης της γνώσης που είναι αυστηρά εγγεγραμμένη στα εγχειρίδια, ακολουθεί μια πεπατημένη αυστηρά δοσμένη από το σύστημα, χωρίς παρεκκλίσεις.

Η νεοφερμένη δείχνει να αισθάνεται άβολα. Μοιάζει να ακούει τους κανόνες συμπεριφοράς και λειτουργίας της τάξης από τις συμμαθήτριάς της, χωρίς αντιρρήσεις. Η συστολή της και η αμηχανία της φαίνεται στην κίνηση των χεριών της που στρίβουν την ποδιά της. Η κίνηση του κεφαλιού της προς τα εμπρός δείχνει την υποταγή. Αλλά τα ανασηκωμένα μάτια της στο βλέμμα της δείχνουν τη διάθεση να μάθει, αλλά και να εκφραστεί, να φέρει και το δικό της κόσμο στην τάξη, όπως άλλωστε έχει φέρει και τη λευκή ποδιά της, σύμβολο αγνότητας, αλλά και σύμβολο εργασίας και χώρου εγγραφής της γνώσης. Έρχεται σα λευκό χαρτί να αφομοιώσει τους κανόνες, τη γνώση, τον τρόπο ύπαρξης. Τα ανασηκωμένα της μανίκια δείχνουν κι αυτά τη διάθεση για δουλειά.

Το χέρι του ενός κοριτσιού που πιάνει την έδρα δείχνει τη θέση ισχύος, μεταδίδει στη νεοφερμένη τη διδαχή που έχει λάβει από το δάσκαλο και έχει τη χροιά του κύρους. Είναι πιθανά η αρχηγός, αυτή που έχει οριστεί αρχηγός της τάξης (φαίνεται από το χέρι του διπλανού κοριτσιού που αγγίζει τον ώμο της δείχνοντας την αποδοχή) και η μόνη που έχει το λόγο αφού όλοι οι άλλοι έχουν το στόμα κλειστό. Ο λόγος όμως δεν είναι δικός της. Αποτελεί φερέφωνο του συστήματος γι' αυτό δε φαίνεται και το πρόσωπό της. Η γνώση και οι κανόνες μεταδίδονται και τηρούνται με αυστηρότητα, χωρίς προσωπικές παρεμβάσεις και εγγραφές. Δεν υπάρχει χώρος διαπραγματεύσεως, κριτικής ή διατύπωσης προσωπικής άποψης. Δεν υπάρχει διάλογος ούτε πνεύμα συνεργασίας. Οι σχέσεις είναι καθαρά ιεραρχικές, ακόμη και ανάμεσα στα παιδιά.

Η μοναδική σιωπηλή αντίδραση είναι του **κοριτσιού που κάθεται**. Είναι η μοναδική φιγούρα που δηλώνει πως κάτι θέλει να πει, κάτι αμφισβητεί σε όλη την κατάσταση. Αυτό φαίνεται από τον τρόπο που ανασηκώνει την άκρη του τετραδίου δηλώνοντας το ξέσπασμά της στο αντικείμενο που έχει εγγεγραμμένους τους κανόνες, τη δοσμένη γνώση, τη μονότονη εργασία, την καταγεγραμμένη εικόνα.

Φαίνεται πως θα ήθελε να κάνει κάποιο σχόλιο, αλλά υπερισχύει η υπακοή. Σε ακόμη πιο δεινή θέση βρίσκεται το κορίτσι στο βάθος που προσπαθεί να αποστηθίσει τον κανόνα, το μάθημα κλείνοντας τα αυτιά του για να μπορέσει να συγκεντρωθεί και δηλώνοντας έτσι την αγωνία του για το επερχόμενο μάθημα το οποίο οφείλει να έχει αποστηθίσει.

Γενικά ο πίνακας αποπνέει όχι μόνο την κλειστή, τη φοβική πλευρά της εκπαίδευσης που αποτελεί το χωνευτήρι της ποικιλίας, της προσωπικής ανάπτυξης, της εξέλιξης και αναγνώρισης της αξίας των ανθρώπων, αλλά και τον τρόπο επιβολής και την αναπαραγωγή του κοινωνικού κατεστημένου που ήταν ο σκοπός της εκπαίδευσης στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Ακόμη όμως και σε ένα περιβάλλον όπου υπάρχουν ισχυροί και αδύναμοι, πριμοδοτούμενοι από το καθεστώς και παραγκωνισμένοι υπάρχει η ελεύθερη σκέψη που κάποια στιγμή θα εκφραστεί κι αυτή είναι η ελπίδα του ανθρώπινου γένους. Η αμφισβήτηση, η σπίθα της διαφορετικότητας και η αποκλίνουσα από το κατεστημένο σκέψη που ανθεί ακόμη και στα πιο κανονικοποιημένα περιβάλλοντα και οδηγεί στην αλλαγή, το αλάτι της ζωής.

Για να υπάρχει ομάδα πρέπει αφ' ενός να υπάρχει κοινός στόχος και αφ' ετέρου να υπάρχουν οι όροι για να λειτουργήσει. Η ομάδα χρειάζεται χώρο και σχετική διάταξη των θρανίων, χρόνο, πλαίσιο και τρόπο για να εκφραστεί. Ο λόγος δεν αποτελεί το μοναδικό τρόπο έκφρασης ιδιαίτερα στις μικρές ηλικίες και σε παιδιά με δυσκολίες στο λόγο ή αλλόγλωσσα. Έτσι, η δυνατότητα έκφρασης μέσα από τη ζωγραφιά, την κίνηση, το θεατρικό παιχνίδι αποτελεί στοιχείο επιλογής έκφρασης της ομάδας.

Η ομάδα λειτουργεί μέσα σε πνεύμα ισοτιμίας, σεβασμού και αναγνώρισης. Ο δάσκαλος καλλιεργεί αυτές τις αξίες πρώτα με το δικό του παράδειγμα σα σημαντικός άλλος που είναι και με την ειλικρινή του αφοσίωση στην τήρηση των κανόνων του συμβολαίου της τάξης στους οποίους έχουν δεσμευτεί όλοι στην αρχή της χρονιάς και στην αρχή κάθε δραστηριότητας.

Η ελευθερία του λόγου και η αποδοχή της κάθε άποψης ως ισότιμης, η αναγνώριση της αξίας κάθε σκέψης, η αποποινικοποίηση του λάθους και η ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των μαθητών αποτελούν παράγοντες ενίσχυσης της δυναμικής συνύπαρξης των μαθητών σε ομάδες.

Γ. Χαμζαδάκη, Εκπ. Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Είναι γεγονός ότι ο άνθρωπος διαμορφώνεται, ολοκληρώνεται και εξελίσσεται μέσα σε ομάδες. Για να λειτουργήσει σωστά μια ομάδα, πρέπει να υπάρχει επικοινωνία, αμοιβαία κατανόηση, σεβασμός στη μοναδικότητα του κάθε ατόμου και φυσικά πνεύμα συνεργασίας. Τα μέλη μιας ομάδας πρέπει να είναι δεκτικά στο να εκτεθούν σε νέες εμπειρίες μπροστά σε άλλα άτομα καθώς επίσης ανοιχτά ώστε να δημιουργηθεί χώρος για καινούργιες πληροφορίες. Παρόλα αυτά, το να επιτευχθεί η δημιουργία μιας άρτιας ομάδας χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια τόσο από τα μέλη της ομάδας όσο και από τον συντονιστή της. Ένα είδος ομάδας είναι αδιαμφισβήτητα η σχολική τάξη. Όπως απεικονίζεται στον πίνακα της Emily Shanks, η ομάδα αποτελείται από 6 άτομα του ίδιου φύλου. Η ομάδα αυτή δεν φαίνεται να είναι πολύ δεμένη, συγκροτημένη καθώς βλέπουμε ότι τη νέα μαθήτριά την υποδέχονται 3 κορίτσια ενώ οι υπόλοιποι 2 μαθητές δείχνουν αδιάφοροι. Όσον αφορά τις 3 μαθήτρίες φαίνονται να είναι δεμένες μεταξύ τους και να αποτελούν μια υποομάδα. Αυτό προκύπτει τόσο από τη στάση του σώματος(αγκαλιάζονται) όσο και από τις εκφράσεις του προσώπου. Η καινούργια μαθήτριά, νέο μέλος της ομάδας, μας δείχνει από την στάση του σώματος της ότι δεν νιώθει άνετα και φιλόξενα. Αντιθέτως νιώθει αμήχανα κάτω από το επικριτικό και ξεταστικό βλέμμα των συμμαθητριών της. Τα συναισθήματα που έχουν προκληθεί στη νέα μαθήτριά είναι οι συνέπειες της δημιουργίας των υποομάδων, οι οποίες άλλοτε έχουν θετική επιρροή και άλλες φορές αρνητική. Στη συγκεκριμένη περίπτωση οι συνέπειες είναι αρνητικές καθώς τα κορίτσια μεταξύ τους φαίνεται να έχουν δημιουργήσει μόνιμη συμμαχία και η υποομάδα τους έχει γίνει δύσκαμπτη και δεν είναι ανοιχτή στο να δεχτεί και να καλωσορίσει ένα νέο μέλος. Για την προώθηση των σχέσεων στην ομάδα είναι πολύ σημαντικό να

νιώθουν όλα ανεξαιρέτως τα μέλη της ασφάλεια. Το αίσθημα ασφάλειας όμως φαίνεται πως λείπει στην καινούργια μαθήτριά. Είναι λογικό, όταν κάποιος να προσπαθεί να συνδεθεί και να γίνει αποδεκτός σε μια ήδη δεμένη ομάδα να αισθάνεται ανήσυχος, ανεπαρκής και φοβισμένος ότι θα τον απορρίψουν. Αυτά τα συναισθήματα εγκλωβίζουν τις σχέσεις στην ομάδα. Έτσι και η νέα μαθήτριά νιώθει φόβο και άγχος για το αν θα γίνει αποδεκτή. Η στάση των συμμαθητών της η οποία δεν είναι και πολύ υποστηρικτική, την ωθεί στο να κλειστεί στον εαυτό της και να μην μπορεί να δείξει στους άλλους τον πραγματικό της χαρακτήρα. Αυτομάτως δημιουργείται αρνητικό κλίμα και εντύπωση. Η νέα μαθήτριά σχηματίζει αρνητική εντύπωση για τους συμμαθητές της και το ίδιο ισχύει και από την πλευρά των υπόλοιπων μαθητών οι οποίοι κρατούν αρνητική στάση απέναντι στη νεόφερτη μαθήτριά. Η εικόνα η οποία σχηματίζεται και από τις δύο πλευρές μπορεί να είναι λανθασμένη και οι αντιδράσεις και οι συγκεκριμένες συμπεριφορές να προκύπτουν από το φόβο που νιώθουν και οι δυο πλευρές ως προς κάτι νέο και άγνωστο, λόγω της έλλειψης ετοιμότητας, ή σωστής προετοιμασίας ώστε να είναι πιο ανοιχτόμυαλοι και δεκτικοί.

Όσον αφορά τα δύο παιδιά που κάθονται μόνα τους στα θρανία φαίνεται να μην αντιδρούν στην εμφάνιση της καινούργιας μαθήτριάς καθώς συνεχίζουν να ασχολούνται με τα βιβλία τους και την μελέτη τους. Δεν κάνουν κάτι ώστε να καλωσορίσουν το κορίτσι, ούτε να την κάνουν να νιώσει άνετα. Δεν επιδιώκουν οπτική επαφή. Όλη αυτή η συμπεριφορά δυσκολεύει τη δημιουργία σχέσεων στην ομάδα. Καταλυτικός παράγοντας στην ύπαρξη δυσκολίας στη δημιουργία σχέσεων μέσα στην ομάδα, είναι η έλλειψη ενός συντονιστή και στη συγκεκριμένη περίπτωση η έλλειψη ενός εκπαιδευτικού. Στον πίνακα φαίνεται ότι στην τάξη υπάρχουν μόνο παιδιά χωρίς τον δάσκαλο. Η παρουσία του συντονιστή-δασκάλου είναι σημαντική γιατί είναι πολύ σπουδαία ανθρώπινη ανάγκη το να δημιουργείται στην τάξη ένα αίσθημα αποδοχής, προκειμένου η ομάδα να ενωθεί και να πετύχει την εξέλιξη της. Ο συντονιστής πρέπει να συμβάλλει στην επίτευξη ενός κατάλληλου συναισθηματικού κλίματος. Ο εκπαιδευτικός είναι υπεύθυνος ώστε να παρέχει πληροφορίες στους μαθητές και αυτοί με την σειρά τους να αναπτύσσουν τις κριτικές τους ικανότητες, να χρησιμοποιούν και να φιλτράρουν τα νέα δεδομένα στα οποία εκτίθενται και να τα χειρίζονται προς όφελος τους. Στην τάξη που απεικονίζεται στον πίνακα οι μαθητές φαίνεται να μην είναι σε θέση να χειριστούν σωστά τα συναισθήματά τους και για αυτό η ύπαρξη του συντονιστή είναι αναγκαία ώστε να προστατέψει την ομάδα από τη διάσπαση και να βοηθήσει στην προσαρμογή του νέου μέλους. Ο δάσκαλος είναι αυτός που μπορεί να βοηθήσει στη διεύρυνση του ορίζοντα των μαθητών. Επιπλέον, πρέπει να παρέχει τη σωστή καθοδήγηση ώστε να δημιουργήσει ένα περιβάλλον με σεβασμό στον άνθρωπο, στη διαφορετικότητά του, στην υπάρχουσα γνώση και στην εμπειρία του. Για να επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει να υπάρχει σχέση εμπιστοσύνης ανάμεσα σε όλα τα μέλη της ομάδας. Ο συντονιστής λειτουργεί ως πρόσωπο σύνδεσης. Συνεπώς, αν ο εκπαιδευτικός ήταν παρών στην τάξη κατά τη γνωριμία της νέας μαθήτριάς στους υπόλοιπους μαθητές θα κυριαρχούσε το αίσθημα ασφάλειας σε όλους. Επίσης, θα μειωνόταν η ανασφάλεια της καινούργιας μαθήτριάς και θα αυξανόταν η διάθεση των υπολοίπων για αναζήτηση του καινούργιου. Ο ασφαλής δεσμός που θα δημιουργούνταν θα οδηγούσε στην προώθηση σχέσεων σεβασμού της διαφορετικότητας, εκτίμησης και αλληλεξάρτησης στην ομάδα.

I. Ζαραμπούκα, Καθηγήτρια Αγγλικής Γλώσσας

Ο πίνακας της Emily Shanks Newcomer at school, προβάλλει ουσιαστικά τη δυναμική αλληλεπίδραση των ατόμων που αποτελούν μια ομάδα, στη συγκεκριμένη περίπτωση μέσα σε μια παραδοσιακή τάξη.

Οι παράγοντες που προωθούν ή εγκλωβίζουν τις σχέσεις στην ομάδα, που επηρεάζουν τη Συνοχή της, την διάθεση ουσιαστικά των ατόμων να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη και την επίτευξη των στόχων της, και να συμμετέχουν στις δραστηριότητές της αναφέρονται αρχικά στους ρόλους που αναδύονται στη διεργασία της ομάδας, τόσο του εκπαιδευτή όσο και των εκπαιδευομένων. Συγκεκριμένα, όταν πρόκειται για μια

παραδοσιακή τάξη, όπως προβάλλεται στον πίνακα, έχει δημιουργηθεί μια υποομάδα, μια συμμαχία ουσιαστικά, όπου «ο ηγέτης της ομάδας», το κοριτσάκι που περιστοιχίζεται και υποστηρίζεται από αλλά δύο, εμποδίζει τη συναλλαγή των μελών και προκαλεί ρήγμα στις σχέσεις της ομάδας. Στο αντίβαρο, το κοριτσάκι που με φόβο στέκεται αντιμέτωπο στην ομάδα των τριών, έχει ύφος απολογητικό, ενώ από τη στάση του σώματος της αμύνεται, βιώνοντας την κριτική της «υποομάδας ισχύος», εκφράζοντας το δισταγμό της και το φόβο της για την ένταξή της στο σύνολο.

Επιπλέον, οι παράγοντες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν, αρνητικά ή θετικά, τις σχέσεις στην ομάδα αναφέρονται στα στοιχεία της αποτελεσματικής επικοινωνίας. Έτσι, η ενεργητική ανταλλαγή μηνυμάτων, η Γλώσσα του σώματος και η Εναρμόνιση μηνυμάτων, σκέψεων, συναισθημάτων και πράξεων είναι στοιχεία που θα εμφανίζονται ή θα είναι απόντα, και έτσι θα ενισχύουν ή θα παρεμποδίζουν την ανάπτυξη των σχέσεων στην ομάδα. Συγκεκριμένα, στον πίνακα και στην περίπτωση του νεοεισερχόμενου μαθητή, ισχύει ότι «Η συμπεριφορά προκαλεί συμπεριφορά». Συγκεκριμένα, η γλώσσα του σώματος, (η στάση του σώματος των κοριτσιών, η έκφραση του προσώπου τους, ακόμα και όταν δεν έχουμε τόνο φωνής στον πίνακα, ή ρυθμό ομιλίας) δίνει μηνύματα αμφισβήτησης, καχυποψίας, έντονης αποδοκιμασίας από μια ομάδα μαθητών, προς ένα μαθητή που απ' ό,τι φαίνεται πρέπει να γίνει πρώτα αποδεκτό από την τριάδα των μαθητών για να μπορέσει να ενταχθεί στο σύνολο. Η αποκρυπτογράφηση της στάσης του σώματος των μελών σε μια ομάδα από τα μέλη της, αποτελεί σημαντικό παράγοντα που θα μπορούσε να αμβλύνει ή να παρεμποδίσει τη δημιουργία σχέσεων. Παράλληλα, η ενεργητική έκφραση μηνυμάτων, η δυνατότητα να μιλάμε στη γλώσσα του άλλου, με μεστά και σαφή μηνύματα, η προσπάθεια εξακρίβωσης της κατανόησης των μηνυμάτων που μεταδίδουμε, η αποφυγή τονισμού μιας αρνητικής κατάστασης και η αξιοποίηση εναλλακτικών λύσεων βοηθά την εξελικτική πορεία των ομαδικών σχέσεων. Μέσα σε μια ομάδα, η συνεχής ή μη ανατροφοδότηση, όταν πομπός και δέκτης εναλλάσσονται ή μη στην εκπομπή ουσιαστικών μηνυμάτων, δημιουργεί και αντίστοιχα μπλοκάρει την δημιουργία εμπιστοσύνης και αλληλοαποδοχής, απαραίτητα στοιχεία δόμησης συγκινησιακού κλίματος. Μέσα στα πλαίσια της ενεργητικής ακρόασης που απαιτείται σε μια ομαδική διαδικασία, η απώλεια συνείδησης της μοναδικότητας και διαφορετικότητας του άλλου, οδηγεί στη έλλειψη σεβασμού στα συναισθήματα και την αξιοπρέπεια του άλλου, και μπλοκάρει τις σχέσεις στην ομάδα. Σχετικά με την εναρμόνιση μηνυμάτων –σκέψεων-συναισθημάτων και πράξεων, η εναρμονισμένη συμπεριφορά που αποπνέει γνησιότητα, δημιουργεί θετικό κλίμα συνεργασίας, και διάθεση προσέγγισης.

E. Μαρίγλη, Καθηγήτρια Αγγλικής Γλώσσας

Η ένταξη του ανθρώπου από τη γέννησή του σε ομάδες και ο ρόλος που αναλαμβάνει καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη και την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του. Ειδικότερα στο σχολείο η ύπαρξη και η ομαλή λειτουργία της ομάδας είναι πολύ σημαντική για την δημιουργία του κατάλληλου κλίματος στο οποίο καλλιεργείται η μάθηση, η συνεργασία και η εξέλιξη των μαθητών. Μέσα από τη ομαδοσυνεργατική διδασκαλία μπορούν οι μαθητές ν'αποκτήσουν νέα ενδιαφέροντα, να διερευνήσουν πτυχές της προσωπικότητάς τους μέσα από το καθρέφτισμα των εμπειριών τους, να νιώσουν περιέργεια για περαιτέρω γνώση που θα τους οδηγήσει σ'ένα διαφορετικό τρόπο σκέψης και αντίληψης. Μπορούν ακόμα να αλληλεπιδράσουν θετικά με τους συμμαθητές τους, να συμμετέχουν ενεργά στην λειτουργία της ομάδας, ν'αποκτούν βιωματικές εμπειρίες, διαδικασίες που είναι απαραίτητες και πολύτιμες στην μάθηση.

Η επίτευξη, όμως όλων των παραπάνω δεν είναι πάντα ούτε εύκολη ούτε αυτονόητη καθώς υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που προωθούν ή εγκλωβίζουν τις σχέσεις στην ομάδα. Ένα καλό παράδειγμα για να μελετήσουμε αυτούς τους παράγοντες είναι ο πίνακας της Emily Shanks, *Newcomer at school*.

Ο πίνακας αυτός απεικονίζει έξι κορίτσια εφηβικής ηλικίας μέσα σε μία σχολική τάξη, από τα οποία τα πέντε φαίνονται να είναι ήδη μαθήτριες ενώ το έκτο δείχνει να εμφανίζεται για πρώτη φορά. Ο χώρος της σχολικής αίθουσας 'όπου γίνεται η "υποδοχή" αποδίδεται στον πίνακα με μια εκρηκτική αντίθεση χρωμάτων που δίνει έμφαση και στα αντιφατικά συναισθήματα που καθρεφτίζονται στα πρόσωπα των κοριτσιών. Το έντονο πετρώλ χρώμα της ταπετσαρίας στους δύο τοίχους της αίθουσας, οι κόκκινες πινελιές στα παλιά ξύλινα θρανία και στην έδρα, οι λευκές κόλλες που διακρίνονται και η λευκή ποδιά που φορά η μαθήτρια αντιτίθενται πλήρως με τις μαύρες ποδιές των άλλων κοριτσιών και του μαυροπίνακα.

Ο ίδιος ο χώρος, επομένως, δεν φαίνεται να ευνοεί ιδιαίτερα την ανάπτυξη "ζεστών" διαπροσωπικών σχέσεων. Διερευνώντας τον ακόμη περισσότερο μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι τα αντικείμενα όπως το ξύλινο τραπέζι που λειτουργεί ως έδρα, η καρέκλα, τα παλιά ξύλινα θρανία, τα παλιά τετράδια, το μελανοδοχείο πάνω στην έδρα, ο κλασικός μαυροπίνακας κι ακόμη το παλιό ξύλινο κούφωμα που συγκρατεί μια ξύλινη πόρτα με συνηθισμένο υπόλευκο χρώμα, όλα αυτά παραπέμπουν σε μια σχολική αίθουσα άλλων δεκαετιών που τα σχολεία διέπονταν από ένα πιο απρόσωπο και εν μέρει αυταρχικό πλαίσιο που δεν βοηθούσε ιδιαίτερα στις φιλικές σχέσεις των παιδιών.

Άλλωστε και η διάταξη των κοριτσιών μέσα στον χώρο επιβεβαιώνει τα παραπάνω. Η νεοφερμένη μαθήτρια στέκεται συνεσταλμένα στο κέντρο της αίθουσας -και του πίνακα- τρεις από τις υπόλοιπες μαθήτριες στέκονται απέναντι της με τις πλάτες γυρισμένες στην πόρτα, αποκλείοντας κάθε δυνατότητα διαφυγής στη νέα μαθήτρια, ένα κορίτσι κάθεται στο θρανίο που της προσφέρει μια ασφαλή απόσταση από την νεοφερμένη ενώ το άλλο κορίτσι κάθεται επίσης, στο θρανίο, πίσω από τη νέα μαθήτρια και δείχνει απορροφημένη στο διάβασμά της χωρίς διάθεση συμμετοχής σε ό,τι συμβαίνει γύρω της.

Σημαντικά συμπεράσματα, εξάλλου, για την δημιουργία ή μη σχέσεων μέσα σε μια συγκεκριμένη ομάδα, μπορούμε να εξαγάγουμε, παρατηρώντας τη γλώσσα του σώματος, των κοριτσιών. Στις τρεις μαθήτριες που στέκονται απέναντι από τη νεοφερμένη μπορούμε να διακρίνουμε μια εγγύτητα σωμάτων καθώς η μεσαία φαίνεται καθαρά ότι ακουμπά στον ώμο της μιας κοπέλας και φανταζόμαστε ότι υπάρχει και η αντίστοιχη εγγύτητα και με την άλλη. Πιθανόν αυτά τα κορίτσια να είναι παλιές μαθήτριες, να γνωρίζονται και ήδη φαίνονται να αποτελούν μία υποομάδα. Ενώ, όμως μεταξύ τους διακρίνεται μια οικειότητα η άκαμπτη στάση των σωμάτων που τηρούν και οι τρεις απέναντι στη νεοφερμένη, καθώς και ο τρόπος που η μία μαθήτρια ακουμπά το χέρι της στην έδρα- δείγμα ίσως "ιδιοκτησίας" των αντικειμένων από την "παλιά" μαθήτρια- αποδεικνύουν μια στάση επιφυλακτική, αν όχι επιθετική, σίγουρα πάντως διερευνητική. Μια στάση που δεν δείχνει διάθεση δεκτικότητας της νέας μαθήτριας στην ομάδα.

Από την άλλη μεριά, τα άλλα δύο κορίτσια δείχνουν ν'αντιμετωπίζουν διαφορετικά την είσοδο της νέας μαθήτριας. Το κορίτσι με την γυρισμένη πλάτη φαίνεται να παρατηρεί παθητικά, κρατώντας ουδέτερη στάση στα τεκταινόμενα. Η απόσταση ασφαλείας που της προσφέρει το θρανίο και ο τρόπος που το χέρι φαίνεται να κρατά ελαφρώς ανασηκωμένο το τετράδιο της δίνουν την ευκαιρία να παρακολουθεί από μακριά χωρίς όμως να δείχνει διάθεση να συμμετέχει στη σκηνή που εκτυλίσσεται μπροστά της. Δεν διακρίνεται το πρόσωπό της άρα και τα συναισθήματά της κάτι που δείχνει ίσως ότι ο ρόλος της στην ομάδα είναι παθητικός και υποτακτικός. Σίγουρα πάντως δεν δείχνει διάθεση να προσεγγίσει με οποιοδήποτε τρόπο την νεοφερμένη.

Στο απέναντι θρανίο, πάλι, μακριά από τα υπόλοιπα κορίτσια, στην προστασία που εν μέρει προσφέρει ο τοίχος, η έκτη μαθήτρια παρουσιάζεται εγκλωβισμένη στο δικό της κόσμο. Το σκύψιμο πάνω στο θρανίο, η προσήλωση του βλέμματος στο βιβλίο, ο τρόπος που με τα χέρια της πιάνει δυνατά το κεφάλι δείχνουν ένα άτομο που δεν επιθυμεί να έχει σχέσεις με την ομάδα, είναι εντελώς αποστασιοποιημένο από τα τεκταινόμενα και αφοσιωμένο στον δικό του στόχο που ίσως δεν συμβαδίζει με αυτόν της ομάδας.

Η στάση της νέας μαθήτριας τώρα μπορεί να μας οδηγήσει σε ενδιαφέρουσες διαπιστώσεις. Στέκεται στο κέντρο της τάξης, ώστε να την παρατηρούν όλοι, είναι ευθυτενής με μια ελαφριά κλίση των ώμων και του κεφαλιού προς τα εμπρός, φορά την κλασική μαύρη στολή αλλά με μια λευκή ποδιά-πιθανή ένδειξη ταπεινής

καταγωγής ή εργασίας-έχει τα μανίκια της μπλούζας ελαφρώς ανασηκωμένα σε αντίθεση με τα άλλα κορίτσια που τα έχουν ασφυκτικά κλειστά και κρατά στα χέρια της τις άκρες της ποδιάς της κάτι που δείχνει την αμηχανία της μπροστά σε μια νέα ήδη παγωμένη κατάσταση. Η όλη στάση της φανερώνει μια διστακτικότητα και μια συστολή αλλά και ταυτόχρονα και μια διάθεση να ενταχθεί στην ομάδα, μια επιθυμία συνεργασίας και αποδοχής της από τα υπόλοιπα μέλη.

Πέρα από την στάση του σώματος, οφείλουμε να εστιάσουμε και στα πρόσωπα των κοριτσιών. Η καλλιτέχνης μας δείχνει φανερά μόνο δύο από αυτά. Η μία μαθήτρια στην υποομάδα των τριών και στο ύφος της συμπεκνώνονται τα συναισθήματά της. Το αποδοκιμαστικό και ερμητικό σφράγισμα των χειλιών, η έλλειψη χαμόγελου το συνοφρύωμα, το ελαφρά ανασηκωμένο πηγούνι και το ανακριτικό ύφος πιθανώς καθρεφτίζουν το ύφος όλης της ομάδας απέναντι στην νεοφερμένη. Η αίσθηση του «εμείς κυριαρχούμε εδώ μέσα και εσύ δεν έχεις καμία θέση ανάμεσά μας» είναι διάχυτη στη στάση των νεαρών κοριτσιών. Από την άλλη, η νέα μαθήτρια δεν φαίνεται να πτοείται, αλλά κοιτά κατάματα τις "ανακρίτριες" της χωρίς διάθεση να αποτρέψει το βλέμμα της, αποδεχόμενη τον έλεγχο, δείχνοντας ταυτόχρονα και την θέλησή της να ανατρέψει την εις βάρος της ατμόσφαιρα και να γίνει μέλος της ομάδας.

Κάτι τελευταίο που θεωρώ ένα σημαντικό παράγοντα που εγκλωβίζει τις σχέσεις στην ομάδα είναι η απουσία από τον πίνακα του δασκάλου. Ο εκπαιδευτικός που αποτελεί τον συνδετικό κρίκο που συνέχει τα μέλη μιας ομάδας, τα καθοδηγεί, μοιράζει ρόλους, αποτελεί το σημείο αναφοράς -όπως οι γονείς- για το συναισθηματικό δέσιμο της ομάδας, λείπει από την τάξη κι αυτή η απουσία ευνοεί περισσότερο την ύπαρξη διασπαστικού κλίματος και την κυριαρχία της υποομάδας.

Ανακεφαλαιώνοντας, παρατηρούμε ότι ο πίνακας της Emily Shanks αποτελεί ένα αντιπροσωπευτικό, κατά την άποψή μου, παράδειγμα για το πόσο ο χώρος, τα αντικείμενα, η γλώσσα του σώματος, τα πρόσωπα, τα χρώματα μπορούν να αποτελέσουν σημαντικούς παράγοντες που εγκλωβίζουν ή προωθούν τις σχέσεις σε μια ομάδα.

Ε.Κίτσιου, Εκπ.Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Παρατηρώντας το πίνακα, διαπιστώνουμε πόσο σημαντικό ρόλο παίζει το συναισθηματικό κλίμα στην προαγωγή των σχέσεων μέσα σε μια ομάδα. Η ζωγράφος αναπαριστά μια σχολική τάξη του 19^{ου} αιώνα σε μια δυτική χώρα. Εδώ έχουμε μια ομάδα μαθητριών που προσπαθεί να δεχτεί ένα νέο μέλος. Όπως φαίνεται από τη <<γλώσσα του σώματός τους>>, η ομάδα βρίσκεται στο στάδιο του προσανατολισμού. Επικρατεί ένα κλίμα αμηχανίας και επιφυλακτικότητας ανάμεσα στα μέλη της ομάδας. Η νεοαφιχθείσα μαθήτρια μοιάζει φοβισμένη και διστακτική. Η στάση του σώματός της εκφράζει ότι βρίσκεται σε άμυνα, σαν να βρίσκεται σε ένα δικαστήριο που την κρίνει. Ωστόσο, το καθαρό της πρόσωπο δηλώνει ότι η κοπέλα δεν χάνει την αξιοπρέπειά της, το μειδίαμα της μοιάζει ελπιδοφόρο και εκφράζει τη λαχτάρα της για ένταξη στην ομάδα. Κάποιες μαθήτριες την πλησιάζουν και προσπαθούν να την γνωρίσουν και να ανιχνεύσουν τις προθέσεις της. Μοιάζουν σαν μια συνωμοτική ομάδα που απειλείται από την παρουσία της κοπέλας. Η ομάδα αυτή είναι κοντά στην έδρα, σε θέση ισχύος. Η έδρα δεν απέχει από τα θρανία. Ίσως η τάξη λειτουργεί ομαδοσυνεργατικά, η μορφή του δασκάλου απουσιάζει από τον πίνακα. Μια μαθήτρια δείχνει ίσως αδιάφορη για τον ερχομό του νέου μέλους και συνεχίζει απερίσπαστη την μελέτη της ενώ μια άλλη μαθήτρια παρατηρεί αποστασιοποιημένη τις κινήσεις των άλλων κοριτσιών. Είναι φανερό ότι οι ισορροπίες έχουν ανατραπεί, κλίμα ανασφάλειας επικρατεί αλλά και ένα αίσθημα ανάγκης για κοινή αποδοχή. Παρατηρώντας το χώρο, βλέπουμε ότι δεν υπάρχουν πουθενά παράθυρα στην τάξη, δεν υπάρχουν εικαστικά, ο διάκοσμος είναι θλιβερός και γενικότερα εκφράζεται ένα κλίμα αυστηρότητας, ασφυκτικό, με διάχυτη την ομοιομορφία όπως εικονίζεται και μέσα από το ντύσιμο των μαθητριών, το αυστηρό χτένισμα, όπου η διαφορετικότητα δεν είναι σεβαστή. Το μόνο χαριτωμένο στοιχείο στον πίνακα είναι η άσπρη ποδιά της νέας μαθήτριας, στολισμένη με κόκκινη μπορντούρα που εκφράζει ζωή, αισιοδοξία καθώς και τη δύναμη της κοπέλας και τη διάθεσή της να

αντισταθεί σε οποιαδήποτε καταπίεση. Τα ανασηκωμένα μανίκια ίσως δηλώνουν τη διαφορετική κοινωνική τάξη της κοπέλας- μπορεί να είναι εργαζόμενη- και εκφράζουν τη δυναμική της στάση και την ανάγκη για αναγνώριση από την ομάδα. Το μήνυμα που κυριαρχεί είναι ότι σε οποιοδήποτε περιβάλλον, η θέληση είναι αυτή που μπορεί να υπερκεράσει τις δυσκολίες .

Σύμφωνα με τις νέες ανακαλύψεις των νευροεπιστημών, καθοριστικός παράγοντας ανάπτυξης και εξέλιξης του ατόμου αποτελεί το συναισθηματικό κλίμα, πρωταρχικά της οικογένειας, αλλά και κάθε κοινωνικής ομάδας στην οποία ανήκει το άτομο. Αντίστοιχα, στο χώρο του σχολείου η κατάλληλη συγκινησιακή ατμόσφαιρα που δημιουργείται μέσα από τις σχέσεις των εκπαιδευτικών μεταξύ τους επηρεάζει τη λειτουργία των ομάδων και συντελεί στη διαμόρφωση των συνθηκών που βοηθούν στη μεγαλύτερη δυνατή πλαστικότητα του εγκεφάλου του ανθρώπου. Η ομάδα που εμφανίζει συνοχή και προσφέρει ένα ασφαλές και υποστηρικτικό περιβάλλον δημιουργεί τις συνθήκες όπου υπάρχει προσωπική αντιπροσώπηση, ελεύθερη έκφραση των διαφορών μεταξύ των μελών της και αποδοχή της αναπόφευκτης σύγκρουσης που εγείρεται σε κάθε αυθεντική σχέση. Ασφαλής ομάδα θεωρείται η ομάδα που είναι προβλέψιμη, όπου δεν κυριαρχεί ο φόβος της αμφισβήτησης, της απόρριψης, της αποδοκιμασίας.

Βασικός συντελεστής στη διαμόρφωση του παραπάνω κλίματος στην ομάδα, αποτελεί ο δάσκαλος ο οποίος οφείλει να προάγει αυθεντικές διαπροσωπικές σχέσεις , να καλλιεργεί την ανθρώπινη επαφή μεταξύ των μελών της ομάδας, να συντελεί στην δημιουργία ασφαλούς συναισθηματικού δεσμού μεταξύ των μαθητών. Απαραίτητο είναι ο ίδιος ο δάσκαλος να νιώθει ασφαλής στις σχέσεις του με τους μαθητές και μέσα στο περιβάλλον που λειτουργεί. Οι παραπάνω προϋποθέσεις θα αποτελέσουν τη βάση-αφετηρία για ενεργητική συμμετοχή του μαθητή στην ανακάλυψη της γνώσης, στην εξερεύνηση και στην απόκτηση αυτονομίας. Στόχος του δασκάλου είναι η συναισθηματική εμπλοκή του μαθητή στην εκπαιδευτική διαδικασία. Αυτή η διεργασία επιτυγχάνεται μέσα από ήχους, λέξεις, δράσεις και συμπεριφορές που στοχεύουν στην απαρτίωση του ατόμου ως άνθρωπο και ως μέλος της ομάδας .Η απαρτίωση κινείται σε ένα ασφαλές πλαίσιο που χαρακτηρίζεται από την αρμονική ροή ανεξάρτητων φωνών των μελών της ομάδας αλλά παράλληλα και από την αρμονική αλληλεπίδρασή τους δημιουργώντας μια οργανωμένη πολυπλοκότητα.

Για να δημιουργηθεί το κατάλληλο περιβάλλον βιωματικής μάθησης θα πρέπει να ακολουθηθούν τα εξής βήματα: πέρασμα από το άτομο στη δυάδα, από τη δυάδα στην τετράδα και στη συνέχεια στην ολομέλεια. Σε κάθε φάση θα πρέπει να υπάρχει ενημέρωση για τη δομή που θα ακολουθηθεί γιατί έτσι δημιουργείται η δυνατότητα πρόβλεψης γεγονόσ που συντελεί στο αίσθημα ασφάλειας. Επιπλέον, στόχος της ομάδας θα πρέπει να είναι η ανάδυση και η αξιοποίηση του δυναμικού , της γνώσης και εμπειρίας του κάθε μέλους. Για να επιτευχτεί όμως κάτι τέτοιο, θα πρέπει να υπάρχουν σχέσεις εμπιστοσύνης και σεβασμός στην διαφορετικότητα, στην υπάρχουσα γνώση και εμπειρία του κάθε μέλους. Αξίζει να σημειωθεί πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος των καθρεπτικών νευρώνων στη προαγωγή των σχέσεων μέσα σε μια ομάδα και συγκεκριμένα στη συναισθηματική κατανόηση του άλλου, την αναγνώριση των στόχων και των προθέσεων του .Οι καθρεπτικοί νευρώνες απαντούν σε ερεθίσματα όπως η έκφραση του προσώπου, η στάση του σώματος , οι φωνητικές διακυμάνσεις και σε κοινωνικά ερεθίσματα και αποτελούν στοιχεία κοινωνικής και συναισθηματικής νοημοσύνης. Μέσω αυτών, επιτυγχάνεται ο συγχρονισμός και η επικοινωνία ανάμεσα στα μέλη της ομάδας και η αναγνώριση του εαυτού στον άλλο και του άλλου στον εαυτό.

Επομένως, η έλλειψη του κατάλληλου, συνεργατικού κλίματος μέσα στην τάξη που να ευνοεί τη διερευνητική μάθηση, αποτελεί παράγοντα δυσλειτουργίας της ομάδας. Συγκεκριμένα, όταν οι μαθητές νιώθουν να διακατέχονται από το φόβο της αμφισβήτησης, της απόρριψης και της αποδοκιμασίας αδυνατούν να εμπλακούν στη μαθησιακή διαδικασία και είτε αδιαφορούν είτε εκφράζονται με αρνητικό τρόπο (επιθετικότητα, φασαρία κλ). Σε μία ομάδα όπου δεν υπάρχει η συναισθηματική εμπλοκή των μελών της και η επικοινωνία δεν είναι δυνατό να υπάρξει συνοχή και συνεργασία. Τα μέλη μετατρέπονται σε παθητικούς

δέκτες, νιώθουν ξένα μεταξύ τους, απομονώνονται, δυσανασχετούν γιατί δεν μπορούν να ακουστούν οι φωνές τους ούτε να εκφραστεί η διαφορετικότητά τους.

Επίσης, καθοριστικός παράγοντας που χαρακτηρίζει μια ομάδα δεν είναι τόσο τα χαρακτηριστικά των μελών της, όσο ο τρόπος που αυτά αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και με το περιβάλλον. Εκεί, όπου δεν εκφράζεται η μοναδικότητα του ατόμου αλλά επαναλαμβάνονται παλιοί-άκαμπτοι τρόποι συμπεριφοράς όπως ,για παράδειγμα, ο ρόλος <<της αυθεντίας>> του παραδοσιακού δασκάλου, τότε επικρατεί η ακαμψία και η αδράνεια. Από την άλλη , όπου υπάρχει ατομικότητα αλλά δεν υπάρχει σύνδεση μεταξύ των μελών, κυριαρχεί το στοιχείο της διάσπασης και επικρατεί χάος. Επιπλέον, για μη νιώθει ο μαθητής συναισθήματα ανασφάλειας και σύγχυσης και να μπορέσει να εμπλακεί ενεργητικά, θα πρέπει να γνωρίζει από πριν τους στόχους και τα οφέλη της μαθησιακής διαδικασίας έτσι ώστε οικειοθελώς να συμμετάσχει σε αυτήν. Αλλά και ο δάσκαλος για να γίνει άξιος της εμπιστοσύνης των μαθητών του θα πρέπει να είναι ενήμερος των δικών του συναισθημάτων, των προσδοκιών του για την ομάδα στο σύνολό της αλλά και για τα μέλη της, λαμβάνοντας υπόψη τις προσωπικές ιδιαιτερότητές τους.

Ε.Ξηρού, Εκπ.Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Στον πίνακα της Shanks εικονίζεται μια ομάδα κοριτσιών που «αντιμετωπίζουν» μια άλλη κοπέλα που προφανώς είναι η καινούρια τους συμμαθήτρια, όπως μπορούμε να συμπεράνουμε και από τον τίτλο του πίνακα («newcomer at school»). Στην όλη σύνθεση του πίνακα εντυπωσιακή είναι η κυριαρχία του μαύρου. Τα κορίτσια είναι όλα ντυμένα με μαύρα ρούχα που εναρμονίζονται απόλυτα με το μαύρο του πίνακα. Ακόμη και ο τοίχος είναι κι αυτός σε ένα χρώμα που δεν είναι χαρούμενο αλλά ταιριάζει με το μπλε των βιβλίων. Η αυστηρή κόμμωση έρχεται να συμπληρώσει ένα περιβάλλον άκαμπτο και σκληρό χωρίς κάτι να προσθέτει χαρά στον εκπαιδευτικό χώρο και φυσικά να μην ευνοεί τη μάθηση. Ακόμη και η πόρτα που «μαντεύει» κάποιος ότι βρίσκεται στην άκρη του πίνακα δεν μπορεί να «φωτίσει» το χώρο. Μοναδική εξαίρεση στη μουντή ατμόσφαιρα είναι η παρουσία της κοπέλας στο κέντρο. Αυτή φορώντας άσπρη ποδιά πάνω από τα μαύρα ρούχα και αφήνοντας ένα αδιόρατο μειδίαμα να φανεί στα χείλη της έρχεται να διαφοροποιηθεί από τα υπόλοιπα κορίτσια. Το λίγο κόκκινο που διακρίνεται στα ρούχα της μοιάζει με μια υπόσχεση αισιοδοξίας.

Εντυπωσιακή ωστόσο είναι και η γλώσσα του σώματος. Το ένα κορίτσι στα δεξιά του πίνακα αδιαφορεί επιδεικτικά για την παρουσία της καινούριας κοπέλας ενώ μια άλλη που βρίσκεται σχεδόν στο κέντρο μάλλον περιεργάζεται την κοπέλα με δυσπιστία παρόλο που δεν διακρίνεται το πρόσωπό της. Η ομάδα των κοριτσιών που «αντιμετωπίζει» τη νεοφερμένη μοιάζει καχύποπτη. Την περιεργάζονται με μια διάθεση ακαμψίας, μη θέλοντας ίσως να τη γνωρίσουν αλλά απλά να της επιβληθούν. Εντοπίζεται μια πιθανή περιέργεια αλλά κυρίως δυσπιστία και ανακριτική στάση. Οι τρεις κοπέλες μοιάζουν με μια δύσκαμπτη υποομάδα που ίσως έχει συμμαχήσει εναντίον της αλλαγής που μπορεί να επιφέρει η νεοφερμένη. Φαίνεται ότι οι μαθήτριες είναι στη φάση του προσανατολισμού που επιχειρούν αν προσδιορίσουν τη σχέση τους με το νέο κορίτσι και δείχνουν πιο έτοιμες για την αντιπαράθεση μαζί της παρά για συνεργασία. Εξάλλου είναι γνωστό πως οι υποομάδες όταν παγιώνονται γίνονται δύσκαμπτες και είναι επιρρεπείς στην αντιπαράθεση κι εδώ είναι διακριτή η υπεροψία με την οποία την αντιμετωπίζουν.

Αυτό που ίσως θα έδινε μια άλλη δυναμική στην επαφή θα ήταν η παρουσία του δασκάλου. Ο δάσκαλος ως το πρόσωπο σύνδεσης της ομάδας θα μπορούσε να προσφέρει ασφάλεια στο νέο κορίτσι και να αποτελέσει ένα κοινό σημείο αναφοράς μεταξύ των μαθητριών, έναν συντονιστή. Η παρουσία του (ως συναισθηματικού δεσμού) ίσως διευκόλυνε την προσέγγιση των δύο μερών και μείωνε το κλίμα καχυποψίας.

Από της πλευρά ωστόσο της νεοφερμένης διακρίνεται μια πιο θετική διάθεση. Το μειδίαμα στο πρόσωπο περισσότερο δείχνει να αισιοδοξεί παρά να φοβάται. Οι κινήσεις των χεριών της που σφίγγουν την ποδιά

είναι μια κίνηση δισταγμού και ανησυχίας. Μπορεί να ανησυχεί μήπως δεν γίνει αποδεκτή ή μήπως δεν κατορθώσει να είναι επαρκής στις προσδοκίες του σχολείου σαν σύνολο. Δείχνει να λαχτάρα να μπει στην ομάδα των άλλων κοριτσιών και να αγωνιά για το αν θα υστερεί σε σχέση με αυτές. Η ποδιά εξάλλου που φορά μπορεί να είναι δηλωτική μιας κατώτερης κοινωνικής θέσης από τα άλλα κορίτσια. Ωστόσο η όλη παρουσία της αντανακλά μια ευγένεια χαρακτήρα και στο πρόσωπό της διαφαίνεται μια αδιόρατη αισιοδοξία και μια έντονη χαρά και λαχτάρα να ενσωματωθεί στην ομάδα.

Παράγοντες λοιπόν που εγκλωβίζουν τις σχέσεις σε μια ομάδα είναι η φυσική τάση του ατόμου να είναι καχύποπτος σε κάθε τι καινούριο και η τάση του να φτιάχνει υποομάδες μέσα στις οποίες «οχυρώνεται» και δεν τις αλλάζει. Η υιοθέτηση μια καχύποπτης συμπεριφοράς και η δυσπιστία σε κάθε αλλαγή επιφέρουν παγίωση ρόλων και αποφυγή του καινούριου. Αντίθετα οι σχέσεις προωθούνται όταν τα μέλη συγχρονίζονται και υπηρετούν ένα διακριτό κοινό στόχο. Με τη συνεισφορά του συναισθηματικού δεσμού (ρόλο που στην τάξη παίζει ο δάσκαλος) η ομάδα μπορεί ακόμη και να διαφωνήσει έντονα χωρίς αυτό να σημαίνει ότι διασπάται η συνοχή της. Αντίθετα αντιμετωπίζει με ανοιχτό μυαλό το καινούριο και διάθεση πειραματισμού και εξερεύνησης. Πρώτα όμως θα πρέπει κάθε μέλος να έχει «ανοιχτεί» στα άλλα μέλη και μέσα σε κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης να προχωρήσει στην εξερεύνηση του νέου.

Γ. Βασιλείου, Εκπ.Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης